

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра спортивних дисциплін і фізичного виховання

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач аспірантури та докторантури

Ірина ЧИСТЯКОВА
(підпис) (ініціали та прізвище)
« 20 » вересня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія наукової думки у фізичній культурі

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 017 Фізична культура і спорт

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Ступінь: освітньо-науковий (PhD)

Кваліфікація: доктор філософії (PhD) зі спеціальності

017 Фізична культура і спорт

Мова навчання – українська

Погоджено науковою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

№ 1 « 20 » вересня 2023 р.

проф. Ольга КУДРІНА
Голова підпис (ПБ, науковий ступінь, вч. звання)

Розробник:

1. Лазоренко С. А., доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спортивних дисциплін і фізичного виховання

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри

СД і ФВ

Протокол № 1 від « 31 » серпня 2023 р.

Завідувач кафедри Сергій ЛАЗОРЕНКО,
доктор педагогічних наук, доцент _____

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Ступінь: освітньо-науковий (PhD). Кваліфікація: доктор філософії (PhD) зі спеціальності	Обов’язкова	
		Рік підготовки:	
		2-й	2-й
Семестр			
4-й		4-й	
Лекції			
18 год.		2 год.	
Практичні, семінарські			
12 год.		2 год.	
Лабораторні			
год.		год.	
Самостійна робота			
90 год.		110 год.	
Консультації:			
год.		год.	
Загальна кількість годин – 120			Вид контролю: екзамен

1. Мета та завдання вивчення навчальної дисципліни

Історія наукової думки у фізичній культурі є однією із обов'язкових навчальних дисциплін підготовки докторів філософії спеціальності 017 Фізична культура і спорт. Знання одержані під час вивчення предмету, нададуть можливість майбутнім науковцям засвоїти теоретичні засади методології формування науково-дослідницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту з метою отримання наукових знань для подальшої педагогічної діяльності.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія наукової думки у фізичній культурі» є:

- формування системи теоретичних знань щодо виникнення й розвитку засобів, форм, методів, ідей та теорій фізичної культури, фізичного виховання та спорту;
- розвиток академічного професіоналізму майбутніх науковців у сфері фізичної культури і спорту;
- виховання морально-етичних та ідейно-патріотичних переконань молодих вчених, причетності їх до світової історичної спадщини та традицій у сфері фізичної культури і спорту.

Завдання вивчення навчальної дисципліни «Історія наукової думки у фізичній культурі» наступні:

- прищепити майбутнім докторам філософії навички наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного розвитку фізичної культури і спорту;
- навчити аспірантів практичним навичкам роботи з історичною та науковою літературою, критичного осмислення через призму сучасних результатів наукових досліджень історичних документів та першоджерел;
- навчити молодих вчених адекватно, без плагіату, оформляти результати наукового пошуку у галузі фізичної культури і спорту;
- сформувати професійні уміння застосовувати набуті знання у подальшій фаховій і науковій діяльності, для орієнтації у сучасних тенденціях розвитку фізичної культури і спорту, реальної оцінки спортивних подій тощо.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою вивчення навчальної дисципліни «Олімпійська освіта» мають стати знання навчальних дисциплін «Історія фізичної культури», «Олімпійський спорт», «Історія Олімпійського руху», «Основи методології та організації наукових досліджень», «Філософія», «Логіка», «Теорія пізнання» тощо. У ході вивчення дисципліни «Історія наукової думки у фізичній

культури» значну увагу приділено самостійній роботі студента, від якого вимагається, в першу чергу, набути розуміння фундаментальних проблем та принципів, окреслених межами курсу, шляхом аналізу передусім першоджерел – основних праць відомих дослідників у галузі фізичної культури і спорту на основі системного аналізу формувати та оформляти публіцистично власну наукову думку, статистично адекватно результати дослідження тощо. В результаті вивчення дисципліни зазначеної дисципліни аспірант, повинен набути знання про сучасні методологічні та філософські засади, методи та організаційні форми наукового дослідження, особливо у вищій школі, основи наукового пізнання у фізичній культурі і спорті.

3. Програмні компетентності

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати значущі проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності з фізичної культури і спорту, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики, критичний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Здатність до формування системного наукового світогляду, оволодіння загальнонауковими компетентностями та розвитку культурного кругозору. ЗК 3. Володіння креативним способом мислення, здатністю до критичного аналізу й оцінки сучасних педагогічних явищ, комплексних та інноваційних проблем, генерування нових ідей під час вирішення практичних завдань наукової та/або професійної діяльності. ЗК 4. Здатність проводити наукові дослідження в сфері фізичної культури і спорту на відповідному рівні із застосуванням інноваційних технологій. ЗК 8. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у галузі фізичної культури і спорту у наукових установах/закладах вищої освіти на засадах міждисциплінарності та інклюзивності. ЗК 9. Здатність навчатися впродовж життя в контексті неперервної фахової підготовки, підвищувати свій інтелектуальний та культурний рівень і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності (ФК)	ФК 1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в галузі фізичної культури і спорту. ФК 3. Розуміння практичного застосування сучасних концептуальних положень та ідей у галузі фізичної культури і спорту в навчально-науковій та науково-дослідницькій діяльності. ФК 4. Володіння загальними, інтегральними, фаховими компетентностями з методології наукових досліджень у галузі фізичної культури і спорту. ФК 5. Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою розв'язання дослідницьких і практичних завдань освітньої та виховної діяльності в закладах вищої освіти. ФК 6. Володіння навичками педагогічної майстерності, педагогічною технікою, професійними вміннями із передачі знань у галузі фізичної культури і спорту в освітньому процесі закладів вищої освіти. ФК 7. Здатність до педагогічної діяльності в межах спеціальності «Фізична культура і спорт» на засадах студентоцентрованого підходу в умовах безпечного сприятливого для навчання середовища. ФК 8. Здатність ініціювати, розробляти й упроваджувати інноваційні проекти в галузі фізичної культури і спорту. ФК 10. Здатність до апробації результатів наукового дослідження, їх поширення й упровадження в освітню практику. ФК 12. Здатність самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію, адаптуватися до змін у професійній діяльності.
Програмні результати навчання (ПРН)	
Знання та розуміння	ПРН 1. Здатність використовувати концептуальні та методологічні знання в галузі філософсько-світоглядних проблем аксіології освіти під час вирішення освітніх і професійних завдань. ПРН 3. Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою вирішення дослідницьких і практичних завдань у закладах вищої освіти. ПРН 4. Володіння знаннями про створення наукових текстів українською та іноземною мовами та технологій презентації наукових досліджень у вітчизняному й

	міжнародному науково-освітньому середовищі.
Застосування знань та розумінь	ПРН 6. Здатність здійснювати критичний аналіз концептуальних та методологічних знань у галузі науково-дослідної та професійної діяльності і на межі предметних галузей, інтерпретувати їх, синтезувати нові ідеї. ПРН 7. Здатність розробляти та реалізовувати проекти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, наукові, культурні, етичні та інші проблеми сфери фізичної культури і спорту. ПРН 9. Здатність застосовувати адекватні методи дослідження в ході виконання дисертаційної роботи. ПРН 10. Здатність оцінювати можливості застосування та ризики упровадження досягнень історико-педагогічної спадщини/прогресивного зарубіжного досвіду в сучасному вітчизняному освітньому просторі. ПРН 14. Здатність ефективно організовувати та проводити навчальні заняття, самостійну навчальну та наукову роботу студентів на основі врахування професіограм майбутніх фахівців, запроваджувати актуальні результати власних досліджень в освітній процес закладів освіти. ПРН 15. Здатність викладати фахові дисципліни відповідно до вимог сучасної вищої школи в умовах традиційної, дистанційної та змішаної форм навчання.
Формування суджень	ПРН 16. Готовність до утвердження гуманістичних ідеалів і демократичних цінностей в освітній і науково-дослідницькій діяльності на основі гуманістичного світогляду. ПРН 17. Здатність до дотримання основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснення особистісного вибору в морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності. ПРН 19. Уміння реалізовувати стратегії дослідницького самовдосконалення та обирати засоби особистісно-професійного саморозвитку.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90–100	Вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює власні думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання, самостійно знаходить додаткову інформацію, та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, може аргументовано обирати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної творчої діяльності, вільно використовує знання для використання творчих завдань.
82–89	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знання на практиці. За зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою, має стійкі навички виконання завдань.
74–81	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, але узагальнює і систематизує навчальну інформацію не в повній мірі, допускає огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знання на практиці.
64–73	Володіє навчальним матеріалом, знає основні поняття навчального матеріалу, виконує поставлені завдання на репродуктивному рівні, має недостатньо стійкі навички виконання практичних завдань.
60–63	Володіє навчальним матеріалом поверхнево, фрагментарно, відтворює певну частину навчального матеріалу на рівні запам'ятовування, знає основні поняття навчального матеріалу. Має елементарні, нестійкі навички виконання завдання.
35–59	Має фрагментарні знання при незначному загальному обсязі навчального матеріалу, відсутні сформовані вміння та навички, допускає суттєві помилки під час відповіді. Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
1–34	Студент не володіє навчальним матеріалом. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.

Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Сума	Підсумковий контроль	Загальна сума	
P.1		P.2		P.3		P.4		P.5		75	25	100	
T. 1	T. 2	T. 3	T. 4	T. 5	T. 6	T. 7	T. 8	T. 9					
Поточний контроль (бали)													
7	7	7	7	7	7	7	7	7					63
Контроль самостійної роботи (бали)													
	4				4			4					12

P.1, P.2 ... P.5 – розділи; T 1, T 2 ... T 9 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрації знань з «Історії наукової думки у фізичній культурі» аспірантів є:

- семестровий екзамен;
- розробка та проведення тематичного заходу (круглий стіл, брифінг, прес-конференція тощо) за обраною темою;
- участь у наукових конференціях молодих вчених;
- публікації у матеріалах конференцій всеукраїнських і міжнародних, виданнях що входять до наукометричних баз даних Scopus та Web of Science, фахових наукових виданнях категорії «Б», тощо;
- публікації у колективних монографіях тощо.

6. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ОСНОВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У БЕЗКЛАСОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Тема 1. Теорії походження фізичних вправ і тренінгів.

Понятійно-термінологічний апарат навчальної дисципліни «Історія наукової думки у фізичній культурі». Джерела інформації на яких побудовані завдання навчальної дисципліни. Значення наукових досліджень у фізичній культурі. Теоретичні погляди античних авторів та сучасних науковців на процес відокремлення фізичної культури від загальної трудової практики суспільства і становлення її як окремої самостійної підсистеми загальної культури людства.

Тема 2. Формування теоретичних і практичних основ фізичної культури у безкласовому суспільстві.

Релігія і фізична культура. Фундаментальні ознаки, що характеризують терміни «культура» та «цивілізація» як цілісні системи, та різниця між ними. Фізичне виховання у середовищі неандертальської і кроманьйонської культур. Доведення гіпотези про те, що фізична культура зародилася у надрах неандертальської і кроманьйонської цивілізацій незалежно одна від одної.

Розділ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВА РАБОВЛАСНИЦЬКОГО ПЕРІОДУ

Тема 3. Формування теоретичних і практичних основ фізичної культури у перших державах рабовласницького періоду.

Формування педагогічних засад у фізичній культурі перших рабовласницьких держав (Древній Шумер, Ассирія, Вавилон, Єгипет, Крит). Особливості теоретичних підходів до фізичного виховання у державах Античного Сходу (Індія, Китай, Джирофтська культура) і Заходу.

Тема 4. Інтелектуальні ігри та їх значення у житті Стародавнього світу.

Функції та роль інтелектуальних протистоянь у житті суспільств рабовласницького періоду. Правила та обладнання для організації античних настільних ігор, їх релігійність та сакральність. «Сенет», «манкала», «мехен», «Пачисі» та ін.

Тема 5. Давньогрецьке та давньоримське мислення і світоглядні тенденції у фізичній культурі.

Започаткування спортивно-змагальної інституції – давньогрецька агоністика. Рефлексійно-раціональні пролегомени античних філософів щодо фізичного виховання. Наукова думка фізичної культури Античного Риму. Формування наукової думки у фізичній культурі раннього періоду патристики.

Розділ 3. ТЕОРЕТИЗАЦІЯ ДІАЛЕКТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ДЕРЖАВ РАБОВЛАСНИЦЬКОГО ПЕРІОДУ

Тема 6. Наукова думка у фізичній культурі Середньовіччя.

Методологія фізичного виховання раннього середньовіччя. Педагогічні засади фізичного виховання у епоху «Високого» Середньовіччя. Педагогічна думка у фізичній культурі епохи Відродження.

Тема 7. Наукова думка у фізичній культурі епохи Реформації і Контрреформації.

Педагогічні ідеї в фізичній культурі епохи Реформації та Контрреформації. Передові ідеї представників педагогіки і у її контексті фізичної культури, зазначеного історичного періоду, заключалися у вивільненні шкільної освіти з-під впливу католицької парадигми, запровадження загальної елементарної освіти для дітей, незалежно до фінансового статку їхніх родин з метою повернути adeptів до власної віри, розвиток середньої освіти на гуманістичних засадах для формування зразкового представника майбутньої генерації.

Розділ 4. НАУКОВІ ПОГЛЯДИ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ПЕРІОДУ ПЕРЕХОДУ ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО НОВОГО ЧАСУ

Тема 8. Наукові погляди у фізичній культурі періоду Нового часу.

Формування в Англії спорту «джентльменів». Утворення європейських гімнастичних систем. Педагогічні погляди на формування англійської системи фізичної культури Томаса Арнольда, Чарльза Кінгслі. Вплив ідей «арнольдизму» на фізичну культуру та спортивно змагальні заходи у Британських колоніях, розвиток міжнародної практики проведення спортивних заходів за участю представників різних країн світу.

Тема 9. Формування наукових основ сучасної фізичної культури.

Актуалізація пошуку сучасних наукових підходів у фізичній культурі. Історія становлення сучасного олімпізму. Історія археологічних досліджень олімпійського святилища. Легкоатлетичний Конгрес 1894 року та його історичне значення.

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	у тому числі					
	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
Розділ 1. ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ОСНОВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У БЕЗКЛАСОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ						
Тема 1. Теорії походження фізичних вправ і тренінгів.	10	2	2			6
Тема 2. Формування теоретичних і практичних основ фізичної культури у безкласовому суспільстві.	10	2	2			6
Розділ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВА РАБОВЛАСНИЦЬКОГО ПЕРІОДУ						
Тема 3. Формування теоретичних і практичних основ фізичної культури у перших державах рабовласницького періоду.	10	2	–			8
Тема 4. Інтелектуальні ігри та їх значення у житті Стародавнього світу.	10	2	2			6
Тема 5. Давньогрецьке та давньоримське мислення і світоглядні тенденції у фізичній культурі.	10	2	2			6
Розділ 3. ТЕОРЕТИЗАЦІЯ ДІАЛЕКТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ДЕРЖАВ РАБОВЛАСНИЦЬКОГО ПЕРІОДУ						
Тема 6. Наукова думка у фізичній культурі Середньовіччя.	10	2	2			6
Тема 7. Наукова думка у фізичній культурі епохи Реформації і Контрреформації.	10	2	–			8
Розділ 4. НАУКОВІ ПОГЛЯДИ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ПЕРІОДУ ПЕРЕХОДУ ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО НОВОГО ЧАСУ						
Тема 8. Наукові погляди у фізичній культурі періоду Нового часу.	10	2	2			6
Тема 9. Формування наукових основ сучасної фізичної культури.	10	2	–			8

8. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1.	Тема 1. Джерела та артефакти інформації навчальної дисципліни «Історія наукової думки у фізичній культурі».	2
2.	Тема 2. Формування теоретичних і практичних основ фізичної культури у безкласовому суспільстві.	2
3.	Тема 3. Інтелектуальні ігри та їх значення у житті Стародавнього світу.	2
4.	Тема 4. Теоретичні аспекти давньогрецької агоністики.	2
5.	Тема 5. Наукова думка у фізичній культурі Середньовіччя.	2
6.	Тема 6. Історія наукової думки в Україні.	2
Разом		12

9. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Булатова Мария, Бубка Сергей. Культурное наследие Древней Греции и Олимпийские игры. К. : Олимп. л-ра, 2012. 408 с.
2. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. К. : Олімпійська література, 2011. 400 с.
3. Бутовський А. Д. Воспитание и телесные упражнения в английских школах. К. : Олимпийская литература, 2009. Т.1. С.277–334.
4. Бутовський А. Д. Система шведской педагогической и военной гимнастики. К. : Олимпийская литература, 2009. Т.1. С.110–277.
5. Бутовський А. Д. Телесные упражнения во Франции. Педагогический сборник. 1893. №2. С.193–313.
6. Бутовський А. Д. Телесные упражнения во Франции. Педагогический сборник. 1893. №3. С.268–291.
7. Бутовський А. Д. Телесные упражнения во Франции. Педагогический сборник. 1893. №4. С.417–441.
8. Бутовский А. Д. Собрание починений : в 4 т. К. : Олимп. л-ра., 2009.
9. Вісті Ковельщини. Гетьмани Ружинські – гордість і слава Волині. URL: https://vk.volyn.ua/news_30_9955_GetmaniRujinski%E2%80%93gordistislavaVolini%C2%A0.html (дата звернення: 20.03.2023).
10. Губерський Л. В., Надольний І. Ф., Андрущенко В. П. Філософія: навч. посіб. К. : Вікар, 2004. 516 с.
11. Даниско Оксана. Основні етапи науково-педагогічної діяльності О. Д. Бутовського. Полтава : Педагогічні науки. Збірник наукових праць. Полтава, 2011. С. 91–97.

12. Долгова Н. О. Історія фізичного виховання та спорту України (від стародавніх часів до сьогодення): конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2016. 121 с.
13. Історія філософії. Античність та Середньовіччя. За ред. Умберто Еко, Рікардо Федріга. Харків : Фоліо, 2021. 551 с.
14. Ибрагимова М. М. Философия спорта как новый антропологический проект: монография. К. : Олимп. л-ра, 2014. 296 с.
15. Энциклопедия современного олимпийского спорта. Глав. ред. В. Н. Платонова. К. : Олимпийская литература, 1998. 599 с.
16. Жизнь знаменитых римлян. Под ред. Рогинской Г. Ю. Харьков : ЧП «Торнадо», 2000. 334 с.
17. Каляндрук Т. Б. Таємниці бойових мистецтв України : монографія. Львів : ЛА «Піраміда», 2013. 304 с.
18. Косяк В. А. Людина та її тілесність у різних формах культури. Суми : ТОВ «ВТД Університетська книга», 2010. 318 с.
19. Косяк В. А. Онтология телесно-двигательной активности (философские очерки). Сумы : ФЛП Цьома С. П., 2017. 196 с.
20. Крип'якевич І., Гнатевич Б., Стефанів З. та ін. Історія Українського війська. Львів : Світ, 1992. 712 с.
21. Лазоренко С. А., Балашов Д. І., Лазоренко С. С. Термінологія сучасних силових одноборств та спортивної боротьби. Суми : ФОП Цьома С. П. , 2020. 188 с.
22. Лазоренко С. А. Історія наукової думки у фізичній культурі. Суми : ФОП Цьома С. П., 2023. 262 с.
23. Пангелова Н. Є. Історія фізичної культури: навчальний посібник. К.: Освіта України, 2007. 288 с.
24. Романчук О. В., Коваль Р. С. та ін. Зародження та становлення різних видів гімнастики у Франції. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. К. : Ви-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Випуск 8 (139). С. 75–81.
25. Сірик Анатолій. Чуднів на самій бистрині історії. Житомир : М. Косенко, 2012. 576 с.
26. Скальські Даріуш. Історико-культурні передумови становлення й розвитку фізкультурної освіти в Європі в середньовічну добу. Порівняльно-педагогічні студії № 4 (26), 2015. С. 19–27.
27. Собуцький М. Мовна ситуація і мовно-культурний простір західноєвропейського Середньовіччя. Мовознавчі студії. 2014. Випуск 57. С. 93–97.

28. Собуцький М. Прологомени до вивчення культури європейського Середньовіччя. Філософська і соціологічна думка. 1996. № 1–2. С. 134–158.
29. Солопчук М. С. Історія фізичної культури і спорту: [навчальний посібник]. Кам'янець-Подільський: «Абетка-НОВА», 2001. С. 140–152.
30. Старков Валерій. Традиційна ігрова культура населення України. Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2009. 402 с.
31. Степанюк Світлана, Гречанюк Оксана, Маляренко Ірина, Ткачук Віра. Історія фізичної культури: навчально-методичний посібник. Херсон: вид-во П.П. Вишемирський В. С., 2016. 272 с.
32. Філь С. М., Худолій О. М., Малка Г. В. Історія фізичної культури: Навчальний посібник. Харків: «ОВС», 2003. 160 с.
33. Ціцерон. Про державу. Про закони. Про природу Богів. Київ : ОСНОВИ, 1998. 476 с.
34. Цьось А. В., Деделюк Н. А. Історія фізичного виховання на теренах України з найдавніших часів до початку ХІХ ст. Луцьк : Східноєвроп. Нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. 456 с.
35. Школа О. М. Історія фізичної культури : навч. посіб. Харків : ХГПА, 2013. 217с.
36. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. Київ : Наукова думка, 1990. Т1. 578 с.
37. Ascham R. The Scholemaster. ed. by E. Arber. London, 1923. 160 p.
38. Andronicos M. Olimpia: The Archaeological Site and the Museum. Athens : Ekdotike Ahenon S. A., 1992. 80 p.
39. Bell D. Beyond Modernism. Beyond Self-Arts, Politics and Will. N.-Y., 1977. 28 p.
40. Graham P. The modern Olympics. N.-Y. : Leisure Press, 1978. 224 p.
41. Kun L. Egyetemes testneveleses sporttorttenet. Budapest.: C Sport, 1978. 399 с.
42. Marinus A. Le folklore Belge. Bruxelles, 1937. Т. III. Р. 87–100.
43. Moszyn K. Kultura ludowa Slowian. Warszawa, 1967. Т.2. S. 545.
44. Owen T. Welsh folk customs. Cardiff, 1959. P. 85.
45. Hole Ch. English customs. London, 1949. P. 37–42.
46. Vanhove D. Le sport dans la Grece Antigue. Bruxelles : Universiteit Gtnt, Palais des Beaux Arts, 1992. 424 p.

Додаткові:

1. Бака М. М. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді. Київ : Пошуково-видавниче агентство «Книга пам'яті України», 2004. 460 с.

2. Частий Р. В. Боевые искусства востока. Индия. Юго-восточная Азия. Харків : «Фолио», 2009. 204 с.
3. Скрижинська М. В. Античні свята в містах Північного Причорномор'я. [Серія «Невідома Україна»]. К. : Наш час, 2011. 303 с.
4. Старков Валерій. Традиційна ігрова культура населення України. Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2009. 402 с.
7. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2021. – 352 с.
8. Україна Олімпійська. Под ред. Федоренка І. Н. Київ : «Аванті», 2000. 191 с.

Інтернет ресурси

1. Міжнародний Олімпійський комітет – <https://www.olympic.org/>
2. Національний Олімпійський комітет – <http://noc-ukr.org/>
3. Міністерство молоді та спорту – <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/>
4. Академія педагогічних наук України – <http://www.apsu.org.ua>
5. Міністерство освіти і науки – <https://mon.gov.ua/ua>
6. Журнал «Олімпійська арена» – <http://olimparena.com.ua/>
7. Науково-теоретичний журнал «Теорія і методика фізичного виховання і спорту» – <http://tmfvs-journal.uni-sport.edu.ua/>
8. Науково-практичний журнал «Спортивний вісник Придніпров'я» – <http://infiz.dp.ua/joomla/index.php/science/sportivnij-visnik-pridniprov-ya>
9. Наукове видання «Слобожанський науково-спортивний вісник» – <http://journals.uran.ua/index.php/1991-0177>
10. Електронне спортивне видання «Спортивна наука» – <http://www.sportscience.org.ua/>
11. Щоквартальний журнал «Фізична активність, здоров'я і спорт» – <https://www.ldufk.edu.ua/index.php/naukovi-faxovi-vidannja.html>
12. Електронний науковий журнал «СПОРТИВНА НАУКА ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ» – <http://sporthealth.kubg.edu.ua/>
13. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» – <https://visnyk.chnpu.edu.ua/visnik>
14. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /Фізична культура і спорт/» – <https://spppc.com.ua/index.php/journal>
15. Збірник наукових праць «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» – <http://93.183.203.244/xmlui/handle/123456789/65>